

ผิดที่เกิดมาเป็นเกษตรกรไทยในยุคนี้

อนันต์ ดาโลดม

นายกสมาคมพืชสวนแห่งประเทศไทย

15 ตุลาคม 2558

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ภาคการเกษตรของประเทศไทยต้องประสบกับปัญหา มากที่สุดและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งในเรื่องของภัยธรรมชาติ น้ำท่วม ฝนแล้ง ทำให้พืชผล ได้รับความเสียหาย ราคาพืชผลตกต่ำเกือบทุกชนิด อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ การส่งออกลดลง และนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาล ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

วิกฤติภาคการเกษตรที่เกิดขึ้นในอดีต บางปีเจอปัญหาจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง แมลง ศัตรูพืชระบาด ทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย แต่ก็ได้อานิสงส์จากราคาพืชผลการเกษตรที่ไม่ตกต่ำจนเกินไป นัก หรือบางปีสภาพดินฟ้าอากาศอำนวยไม่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ พืชผลต่างๆ เจริญออกงามดี เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เป็นที่น่าพอใจ ถึงแม้ราคาอาจจะตกต่ำไปบ้าง ก็สามารถชดเชยได้ด้วย ผลผลิตที่มากขึ้น ซึ่งสามารถทดแทนกับราคาที่ตกต่ำลงได้บ้าง กล่าวได้ว่าได้อย่างเสียอย่าง คือ ผลผลิตน้อยแต่ได้ ราคา หรือได้ผลผลิตมากแต่ราคาถูก ก็ยังสามารถชดเชยกันได้ แต่ถ้าปีใดที่เกษตรกรได้ผลผลิตดีราคาสูง ก็ถือว่า ปีนั้นเป็นปีทองของเกษตรกร แต่โอกาสเช่นนี้จะหาได้ยากมาก ดังนั้นเกษตรกรไทยจึงตกอยู่ในภาวะของความ เสี่ยงมาโดยตลอด ยากที่จะลืมตาอ้าปากได้

ปัจจุบันภาคการเกษตรไทยประสบปัญหา ทั้งสภาพดินฟ้าอากาศ น้ำท่วม ฝนแล้ง ผลผลิต ลด และราคาพืชผลเกือบทุกชนิดตกต่ำอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลักของ ประเทศ เช่น ข้าว ยางพารา อ้อย ปาล์มน้ำมัน หรือแม้แต่มันสำปะหลัง ซึ่งพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรของประเทศและมีเกษตรกรผู้ทำการปลูกพืชเหล่านี้ประมาณ 80%

การประสบปัญหาภัยแล้ง รวมทั้งปริมาณน้ำสำรองในเขื่อนขนาดใหญ่มีปริมาณลดลงและคาดว่าจะไม่สามารถที่จะจ่ายน้ำให้แก่เกษตรกรในเขตชลประทานเพื่อปลูกข้าวนาปรังในปี พ.ศ. 2559 ได้ ในระยะแรก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดนโยบายว่าจะบังคับไม่ให้เกษตรกรทำการปลูกข้าวนาปรัง และให้ปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยทดแทน แต่โชคดี ๆ พบว่า นายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กล่าวในภายหลังว่า ไม่ใช่เป็นการบังคับ แต่ขอความร่วมมือและขอให้เกษตรกรเข้าใจถึงสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น

การที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอให้เกษตรกรลดการทำนาปรังและปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยทดแทน และพยายามให้เกษตรกรที่ขาดรายได้จากการทำนาปรังไปประกอบอาชีพอื่น หรือก่อให้เกิดการจ้างงานตามโครงการต่างๆ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น การขุดลอกคลอง การขุดสระน้ำ หรือการซ่อมแซมถนนในโครงการของกรมชลประทาน เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเหล่านี้ก็มีจำนวนไม่มากนัก แต่มาตรการที่จะให้เกษตรกรปลูกพืชอื่นทดแทนการทำนาปรัง ไม่มีความชัดเจนทั้งในเรื่องวิธีการ และงบประมาณที่จะใช้เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ความจริงปัญหาความแห้งแล้งและปริมาณน้ำในเขื่อนใหญ่ที่ไม่สามารถจ่ายน้ำให้แก่เกษตรกรเพื่อทำนาปรังได้เคยเกิดขึ้นมาหลายครั้ง อย่างเช่นในปี พ.ศ. 2536/37 ก็มีปัญหที่ร้ายแรงเช่นเดียวกับปีปัจจุบัน และนโยบายที่ให้ลดการทำนาปรังก็มีความคล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่ไม่เหมือนกัน คือ มาตรการที่จะให้เกิดผลในทางปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในปี พ.ศ. 2536/37 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดมาตรการโดยผ่านการเห็นชอบของคณะกรรมการส่งเสริมการปลูกพืชฤดูแล้งในขณะนั้น (ปัจจุบันคณะกรรมการชุดนี้ไม่มีแล้ว) ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม (กรมทรัพยากรธรณีในขณะนั้น) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) และตัวแทนของเกษตรกร ได้มีมาตรการอยู่ 2 มาตรการ คือ

1. มาตรการเร่งด่วน ให้มีการชุดบ่อบาดาลน้ำตื้น (บ่อดอก) ในพื้นที่เขตชลประทานลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำแม่กลอง และจังหวัดทางภาคเหนือตอนล่าง 11 จังหวัด 75 อำเภอ 569 ตำบล 3,424 หมู่บ้าน จำนวน 50,000 บ่อ โดยอาศัยข้อมูลจากกรมทรัพยากรธรณี ที่บ่งบอกว่าพื้นที่ใดในอำเภอนั้น สามารถที่จะชุดบ่อดอกได้ มีปริมาณน้ำเพียงพอ และไม่ก่อให้เกิดปัญหากับระดับน้ำใต้ดินในระยะยาว โดยมอบให้กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน ร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด และกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งค่าใช้จ่ายในการชุดบ่อดอก กำหนดราคากลางบ่อละ 10,000 บาท จำนวน 50,000 บ่อ เป็นเงิน 500,000,000 บาท (แต่จ่ายจริงประมาณ 468,647,816 บาท) โดยมีข้อกำหนดให้เกษตรกรได้ใช้น้ำร่วมกันในการปลูกพืชอายุสั้น เช่น ปลูกพืชผัก ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวโพดหวาน แตงโม ฯลฯ ภายใต้คำแนะนำทางวิชาการของเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และบ่อดอกเหล่านี้ยังสามารถได้ใช้ประโยชน์อยู่จนถึงปัจจุบัน

2. มาตรการระยะปานกลาง เพื่อให้เกษตรกรที่ไม่สามารถได้รับน้ำเพื่อการทำนาปรัง และดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้เปลี่ยนแปลงไปทำกิจกรรมอื่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เสนอทางเลือกให้แก่เกษตรกรเป็นผู้ตัดสินใจตามความต้องการของเกษตรกรเอง แต่ไม่ใช่คิดแทนเกษตรกรว่าจะต้องทำโน้นทำนี้ อย่างเช่นในปัจจุบัน จึงได้กำหนดวิธีการให้กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ให้เกษตรกรตำบลทำการสำรวจความต้องการของเกษตรกรว่า หากไม่ทำนาปรังจะเลือกทำกิจกรรมอะไรทดแทนการปลูกข้าว ผลการสำรวจปรากฏว่า เกษตรกรขอเลือกทำกิจกรรมตามความต้องการเรียงตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- ก. ปลูกพืชอายุสั้น เช่น พืชผัก พืชตระกูลถั่ว ข้าวโพดหวาน แตงโม ฯลฯ
- ข. ทำไร่นาสวนผสม
- ค. ปลูกไม้ผล
- ง. เลี้ยงสัตว์
- จ. เลี้ยงปลาในน้ำจืด (Inland fishery)
- ฉ. ปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว

2.2 ทางเลือกของเกษตรกรดังกล่าว รัฐจะให้การสนับสนุน คือ

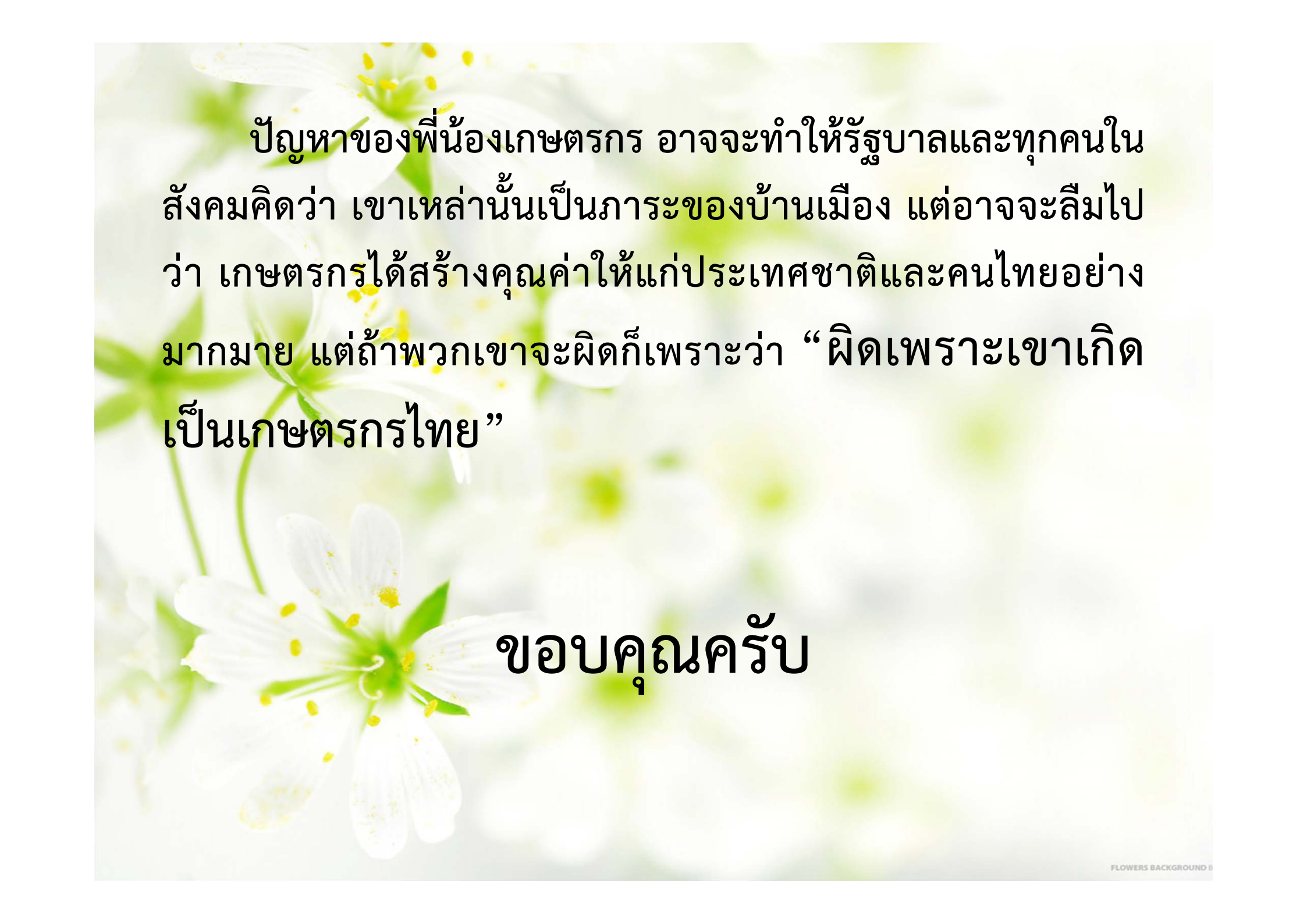
- ก. ทำการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพราะทางเลือกใหม่เหล่านี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วิธีการ รวมทั้งการยอมรับที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพ
 - ข. รัฐสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ต้นพันธุ์ พันธุ์สัตว์ พันธุ์ปลา พันธุ์ไม้โตเร็ว
 - ค. รัฐสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายการปรับสภาพพื้นที่ เช่น การยกরণ การขุดสระ (Farm Pond) อุปกรณ์ และปัจจัยการผลิตเท่าที่จำเป็น โดยรัฐชดเชยส่วนต่างของดอกเบี้ยให้แก่
- ธกส.

2.3 ซึ่งวิธีการเหล่านี้ ได้รับการยอมรับจากเกษตรกรอย่างกว้างขวาง เพราะเกษตรกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเลือกกิจกรรมตามที่ต้องการ ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หากมีข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น เกษตรกรก็ต้องมีส่วนรับผิดชอบด้วย ไม่ใช่ไปโทษรัฐเพียงฝ่ายเดียว

2.4 ระบบเกษตรกรรม (Farming System) การปลูกพืชหลังการทำนาปีก่อนการทำนาปรังในฤดูกาลต่อไป ได้เป็นระบบเกษตรกรรมที่ได้รับความสำเร็จกลายเป็นระบบที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในเขตชลประทานมาโดยตลอด

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า นโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเกวียนละ 15,000 บาท ระบบการปลูกพืชหมุนเวียนในนา ซึ่งเป็นโซ่กลางระหว่างการทำนาปี และนาปรังได้ถูกทำลายไปโดยสิ้นเชิง จนระบบดังกล่าวยากที่จะกลับมาได้ แต่ภายใต้มาตรการดังกล่าว สามารถที่จะรื้อฟื้นกลับมาได้ หากได้ดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรจะต้องนำเอามาตรการที่ได้ดำเนินการในปี พ.ศ. 2536/37 มาพิจารณาว่ามาตรการดังกล่าว นั้น จะเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันหรือไม่ ในยุคนี้รัฐมนตรีและข้าราชการไม่ควรจะคิดแทนเกษตรกรอีกต่อไปแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจต่ออนาคตของพวกเขาเป็นสิ่งที่ภาครัฐจะต้องตระหนัก ท่านต้องยอมรับว่าเกษตรกรเขาก็คิดเป็น ดังนั้น การเสนอทางเลือกให้เขาตัดสินใจที่จะเลือกทางเดินของเขาเอง จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการยอมรับและให้ความร่วมมือในการแก้ไขวิกฤติภาคเกษตร



ปัญหาของพี่น้องเกษตรกร อาจจะทำให้รัฐบาลและทุกคนในสังคมคิดว่า เขาเหล่านั้นเป็นภาระของบ้านเมือง แต่อาจจะลืมไปว่า เกษตรกรได้สร้างคุณค่าให้แก่ประเทศชาติและคนไทยอย่างมากมาย แต่ถ้าพวกเขาจะผิดก็เพราะว่า “ผิดเพราะเขาเกิดเป็นเกษตรกรไทย”

ขอบคุณครับ